

THREE SINGULAR PIECES (HÁROM KÜLÖNÖS DARAB), OP. 44

Dohnányi utolsó zongoradarab-sorozata, a *Three Singular Pieces* (Három különös / különálló darab) 1951 tavaszán készült el. Ekkor az idős komponista már második tanévét zárta le a Floridai Állami Egyetem zongora- és zeneszerzés professzoraként, s emellett koncertező pianistaként is aktív volt. A zongoradarabokat nyilvánvalóan azért komponálta, hogy amerikai koncertjein újdonságokkal léphessen közönsége elé. Annál különösebb, hogy az utolsó, *Perpetuum mobile* című darabot jelenlegi tudomásunk szerint soha nem játszotta nyilvánosan. A sorozat élén álló *Burlettának* 1952. február 28-án, az ohioi állambeli Lancasterben volt a bemutatója, míg a második darabnak, a *Nocturne*-nek pár héttel később, március 21-én, a szerző otthonában, Tallahassee-ben. Ezeket a későbbiekben többnyire együtt tűzte műsorára, bár önmagukban is fölbukkannak olykor műsorain. A címben jelölt „singular” jelző „különálló” jelentése minden bizonnyal erre, vagyis a sorozat laza kapcsolódására utal. A „singular”-t azonban fordíthatjuk még „különös”-nek is: s valóban, mindhárom darab koncepciójában meghatározónak bizonyul néhány szellemes, sajátos ötlet.

A *Burletta* ilyen sajátosságát változó ütemmutatója jelenti: textúrájában 5/4-es, 4/4-es, 3/4-es és 2/4-es taktusok váltják egymást, mégpedig általában taktusról taktusra. Az ütemmutatók váltakozása nem improvizatív: hol csökkenő, hol szimmetrikus rendjük láthatólag előzetesen kialakított struktúrákba illeszkedik. Ez a szervezettség, mely disszonáns, töredékes, nem-melodikus zenei tematikus anyaggal társul, joggal juttathat eszébe az akkor és a mai a hallgatónak kortárs – vagy legalábbis Brahmsnál, Schumann-nál jóval későbbi – zenei mintákat. A kis darab címe mindenesetre feltétlenül arra utal, hogy a kompozíció: játék, valamiféle tréfa a konzervatív stílusa miatt világegyetében elmarasztalt Dohnányi részéről.

A sorozat második darabja egy noktürn, mely a „Cats on the Roof” (Macskák a háztetőn) alcímet viseli. Az egyébként állatbarát Dohnányi tudvalevőleg nem kedvelte a macskákat, s egyesek még azt is tudni vélték, hogy az éjszakánként ablaka alatt hangoskodó floridai cicákat „gúnyolta ki” meg ebben az ábrándos-érzelgős, néhol a jazz harmóniáival játszó kompozícióban. A darab egy lassú, *arpeggiós* akkordfűzéssel indít, amely a középrészben tomboló macskakoncertté alakul – ezt *miagolante* azaz „nyávogva” előadói utasítással kell játszani. (Ennek pontos mikéntjéről is vannak információink: a Noktürnből ugyanis – a

Burlettával együtt – több, különböző szerzői hangfelvétel is fennmaradt, részben koncertek alkalmával rögzített interpretációk.)

Az utolsó helyen álló *Perpetuum mobile* kissé talán kevésbé izgalmas a hallgató számára a másik két darabnál. A cím a darab monoton zakatoló tizenhatod-motivikájára utal, amely ráadásul szűkjárású, minimalista témákkal, mechanikus akkordismétlésekkel jár együtt. Jellemző az etűdszerű kis darab merev, szándékoltan „primitív” koncepciójára, hogy a feszültség megteremtésének, az anyagok kibontakoztatásának egyetlen eszközeül a regiszterváltások alkalmazása szolgál. A három kis kompozíció „különös” jegyeit már Dohnányi életében modern zenei kísérletként (vagy legalábbis: a modern zene technikáira tett utalásként) értelmezték recenzensei. A feltételezésnek minden bizonnyal van alapja – izgalmas találgatni, hogy a tréfa mennyiben csúszik át az irónia mezsgyéjére.